

УДК 81'24
©Маркова О. О.

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ІНШОМОВНОГО ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МАШИНОБУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ

Постановка проблеми. У зв'язку з процесами інтеграції України до світового простору, активною співпрацею нашої країни з іншими державами актуалізується проблема підготовки компетентних, конкурентоспроможних фахівців, професійність яких залежить від рівня й якості іншомовної комунікативної компетенції, що зумовлює готовність до професійного спілкування з представниками інших культур.

Розширення професійного міжнародного спілкування, ділове спілкування із закордонними партнерами, робота з технічною документацією, можливість виробничого стажування за кордоном зумовлює необхідність використання іноземної мови у професійній підготовці майбутніх фахівців машинобудівельної галузі і передбачає формування іншомовної комунікативної компетенції спеціалістів технічних галузей, тобто володіння високим рівнем готовності до ефективного спілкування іноземною мовою, уміння співвідносити мовні засоби з конкретними сферами, ситуаціями, умовами і завданнями спілкування.

Таким чином, формування висококваліфікованого спеціаліста з достатньою іншомовною комунікативною компетенцією, який уміє творчо вирішувати проблеми, постає метою сучасної вітчизняної технічної освіти. Майбутні фахівці машинобудівельної галузі повинні знати досягнення науки і техніки, передовий вітчизняний та закордонний досвід у сфері організації виробництва, праці й управління. Але вирішення таких завдань неможливе без аналізу закордонних публікацій і обміну інформацією іноземною мовою. У зв'язку з цим освітні стандарти потребують урахування професійної специфіки у процесі вивчення іноземної мови, її спрямованість на майбутню професійну діяльність випускників технічних ВНЗ. Саме тому іноземна мова виходить за межі навчальної дисципліни і постає одним із компонентів структури особистості професіонала; вона розглядається як засіб професійного зростання і підвищення активності майбутнього фахівця, як необхідний компонент професійної культури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми формування іншомовної комунікативної компетенції досить активно вивчається як вітчизняними, так і закордонними ученими, зокрема: І. Л. Бім, Л. І. Божович, Д. В. Булатова, Н. Д. Гальскова, Є. М. Верещагін, Р. П. Мільруд, М. Ємельянов, Н. А. Сура Д. Х. Хаймс та ін. Комунікативну компетенцію розглядають як системоутворюючий компонент професійної компетенції (Т. В. Іванова, Н. В. Кузьміна, Л. М. Мітіна, Н. С. Шаблігіна та ін). Питаннями формування іншомовної комунікативної компетенції майбутніх спеціалістів технічних спеціальностей займаються такі науковці, як Д. І. Вайсбурд, І. В. Слесаренко, З. В. Ємельянова, Н. Н. Пруднікова, Ф. Л. Ратнер, Н. Л. Уварова та ін.

Аналіз наукових джерел свідчить про те, що зарубіжними та вітчизняними науковцями зроблений вагомий внесок у дослідження поняття іншомовної комунікативної компетенції (Л. Артемова, О. Барташніков, Л. Біркун, О. Близнюк, Р. Джонсон, І. Зімня Г. Китайгородська, С. Козак, В. Лозова, Т. Олійник, Е. Пассов, В.Сафонова, Д.Хаймс, G. Ladousse, C. Livingstone, B. Philips, M. Slattery, R. Tucholka J. Willis та інші). Натомість питання визначення сукупності факторів ефективного формування іншомовної мовленнєвої компетенції в аспекті професійної підготовки майбутніх фахівців машинобудівельної галузі ще не отримали достатнього рівня дослідження.

Постановка завдання. Мета нашого дослідження – проаналізувати поняття іншомовної комунікативної компетенції як одного з чинників сформованості культури професійного спілкування; визначити особливості та структурні компоненти іншомовної комунікативної компетенції; з'ясувати педагогічні умови формування іншомовної комунікативної компетенції майбутніх фахівців машинобудівельної галузі.

Виклад основного матеріалу. Сучасна лінгводидактика активно використовує у своєму вжитку поняття «комунікативна компетенція». У науковій літературі спостерігається неоднозначне тлумачення цього терміна. Проблеми комунікативної компетенції у своїх дослідженнях розглядають Т. Симоненко, І. Гудзик, Т. Ладиженська, О. Біляєв, О. Горошкіна, Л. Мацько, Р. Мільруд, А. Богуш.

Так, М. Пентилюк розглядає комунікативну компетенцію як діяльність людини, спрямовану на розуміння або створення тексту (усного або писемного), що здійснюється в процесі мовленнєвої діяльності [10]. О. Горошкіна під комунікативною компетенцією розуміє практичне оволодіння мовою, її словниковим запасом, граматичним ладом, дотримання в усних і писемних висловлюваннях мовних норм [3].

Комунікативну компетенцію трактують як готовність і здатність до оволодіння предметними і науковими знаннями в професійному спілкуванні іноземною мовою [5, с. 6]; інтегративне утворення суб'єкта іноземної діяльності, що дозволяє реалізувати потенціал лінгвістичних знань, а також мовленнєві вміння і навички з метою комунікації [11, с. 9].

Іноземну комунікативну компетенцію розуміють як особливість особистості, що визначається обсягом і характером засвоєних знань, умінь і навичок іноземної мови, формування яких відбувається у процесі моделювання іноземної професійної діяльності [12; 6].

Іноземна комунікативна компетенція – це феномен відкритого типу, який постійно оновлюється у відповідності до просування у процесі професійного становлення; ступінь залучення особистості до комунікативної діяльності [2, с. 5],

Отже, комунікативна компетенція виявляється в сукупності здібностей, якостей і властивостей особистості, що необхідні для успішної професійної діяльності в певній сфері. Комунікативна компетенція – це якість людини, що виявляється в здатності та готовності до користування мовними засобами, закономірностями їх функціонування для побудови та розуміння мовленнєвих висловлювань. Комунікативна компетенція – це вміння адекватно, доречно і практично користуватися мовою в конкретних ситуаціях (висловлювати свої думки, бажання, наміри, прохання тощо), використовувати для цього як мовні, так і позамовні (міміка, жести, рухи) та інтонаційні засоби виразності мовлення.

Стає чітко зрозумілим той факт, що засвідчує важливість іноземної мовленнєвої підготовки як умови оволодіння професією, так і вагомої складової комунікативної компетенції.

Деякі науковці вважають, що іноземна мова здатна поставати фактором формування професійної компетентності студентів, що постає основою культури іноземного спілкування майбутніх спеціалістів різних спеціальностей [8, с. 3].

Іноземну професійну комунікативну компетенцію можна розглядати як здатність спеціаліста реалізувати набуті у процесі навчання знання, уміння і навички для забезпечення ефективного безпосереднього (розуміння на слух і говоріння) і опосередкованого (читання і письмо) іноземного професійного спілкування. Саме тому формування іноземної комунікативної компетенції постає одним із важливих аспектів професійної підготовки спеціалістів.

Іноземна комунікативна компетенція також постає ефективним засобом формування особистості. Цей вид компетенції сприяє розвитку особистісних якостей, підвищенню рівня зацікавленості в оволодінні мовою, дає змогу задіяти не лише свідомість студента, але і його почуття та емоції. Формування іноземної комунікативної компетенції у процесі навчання мови характеризується поєднанням навчання міжкультурного спілкування з паралельним освоєнням мови, розширенням культурознавчої обізнаності [7, с. 50].

Комунікативну компетенцію розглядають як полікомпонентне явище, що містить такі компетенції: лексичну (наявність певного запасу слів у межах вікового періоду, їх доречне застосування, вживання засобів мовної виразності: приказки, прислів'я, фразеологізми, епітети, порівняння); фонетичну (правильна звуковимова, розвинений фонематичний слух, володіння інтонаційними засобами виразності); граматичну (практичне

вживання відповідних граматичних форм рідної мови: рід, число, відмінки, час тощо) та діалоговості (розуміння зв'язного тексту, вміння відповідати та звертатися із запитаннями, вести діалог, складати різні види розповідей, переказувати) [9].

Комунікативну компетенцію трактують як інтегративне утворення особистості, що має складну структуру і постає як взаємодія та взаємопроникнення лінгвістичної, соціокультурної й інтерсоціальної компетенцій, ступінь сформованості яких дозволяє здійснювати іншомовну комунікацію [1, с. 3].

У трактуванні комунікативної компетенції пропонується така концепція, що містить як лінгвістичну компетенцію, тобто потенційні та точні знання граматичних правил, так і контекстуальне і соціолінгвістичне знання правил використання мови в контексті. Комунікативна компетенція має чотири типи: те, що формально можливо, що можливо, що є соціально значущим для даного висловлювання, і що насправді відбувається [14, с. 120].

Компонентний склад іншомовної комунікативної компетенції спеціалістів немовного профілю представлений таким чином: лінгвістична, тематична, соціокультурна, компенсаторна, навчальна складові [2, с. 7].

Оволодіння достатнім об'ємом вокабуляру; здібності, що проявляються в готовності до здійснення іншомовного спілкування; систему внутрішніх ресурсів розглядають як сутнісні компоненти іншомовної комунікативної компетенції [11, с. 10].

Деякі науковці поділяють комунікативну компетенцію на граматичну, соціолінгвістичну, дискурсивну і стратегічну компетенції [15].

На нашу думку, структурними компонентами професійної іншомовної комунікативної компетенції можуть поставати лінгвістичний (володіння мовними засобами спілкування), інформаційний (урахування специфіки наукової, професійної, ділової сфер спілкування), культурологічний компонент (фонові знання про країну, її культуру та реалії), навчальний (дотримання ключового принципу мовної освіти для студентів технічних спеціальностей) та організаційний компоненти (поширення різноманітних форм позааудиторної навчальної діяльності).

Результативність процесу розвитку іншомовної комунікативної компетенції студентів технічних ВНЗ досягається комплексом педагогічних умов. Поміж яких виокремлюють: створення позитивної мотивації навчальної іншомовної діяльності; використання системи комунікативних завдань; орієнтація на толерантне ділове спілкування; систематичне використання мультимедійних засобів навчання мові; розробку й уведення в навчальний процес вибіркової дисципліни «Ділова комунікація» [4, с. 11]; переваги на всіх етапах навчального процесу творчої, пошукової діяльності студентів [13, с. 118].

Серед педагогічних умов формування іншомовної комунікативної компетенції варто також виокремити: зорієнтованість на цінності міжкультурного діалогу, що може проявлятися в когнітивному, емотивному і діяльному аспектах; міжкультурну компетенцію, особистісну толерантність, націленість на співпрацю; проектування змісту діалогу культур з урахуванням культурознавчої інформації; врахування своєрідності цінностей рідної культури, їхній взаємозв'язок із загальнолюдськими цінностями; інтенсифікацію навчання іноземної мови за рахунок міжпредметних зв'язків; моделювання ситуацій інтеркультурної комунікації в навчальному процесі.

Звичайно також необхідно пам'ятати про важливість урахування й інших педагогічних умов: для професійних цілей варто організовувати такий процес спілкування, який пов'язаний із теорією комунікації, що вміщує професійне, ділове та міжкультурне спілкування; забезпечення взаємодії і постійного контакту з носіями мови (студентами технічних спеціальностей, викладачами); використання педагогічних технологій, що дозволяють організувати навчальний процес з урахуванням професійної спрямованості навчання.

Зазначені умови стимулюють формування англomовної комунікативної компетенції у процесі навчання англійської мови.

Отже, у процесі ефективного формування іншомовної комунікативної компетенції варто спиратися на принципи створення необхідного іншомовного режиму в процесі навчання і розширення простору іншомовного мовленнєвого середовища, інтеграції мови спілкування і метамови. Цілеспрямоване формування англійської мовленнєвої компетенції можливе на основі розвитку мотивації навчальної діяльності; підсилення культурологічного компоненту за рахунок використання системи аутентичних текстів, аналізу та порівняння мовних явищ; використання ігрових технологій; використання інтерактивних методів навчання; за умови високого рівня міжкультурної компетентності викладача і його педагогічної толерантності. Міжпредметні зв'язки у процесі навчання англійської мови сприяють розширенню інформаційного простору, необхідного для формування іншомовної комунікативної компетенції.

Висновки. Висока якість вивчення іноземної мови сприяє конкурентоспроможності і професійній мобільності у сфері професійної діяльності і спілкування майбутніх фахівців, що й репрезентує культуру іншомовного професійного спілкування майбутніх фахівців машинобудівельної галузі. Оволодіння іншомовною комунікативною компетенцією полягає в оволодінні іноземною мовою на такому рівні, що дозволить використовувати її для задоволення професійних потреб, реалізації ділових контактів і подальшого професійного самовдосконалення.

Перспективи подальших досліджень. Незважаючи на теоретичну та практичну вагомість зазначених досліджень, необхідно зауважити, що в теорії та практиці педагогічної освіти проблема формування комунікативної компетенції у процесі вивчення іноземної мови і її значущість у контексті професійної підготовки спеціалістів технічних галузей не досліджена в повному обсязі. Вирішення цих завдань потребує розробки, організації та використання змісту, форм і методів, націлених на активізацію навчання, яке, у свою чергу, реалізовується за рахунок створення дидактичних і психологічних умов усвідомленості навчання, включення у нього майбутніх фахівців на всіх рівнях інтелектуальної, особистісної, професійної, культурної й соціальної активності.

Список використаних джерел

1. Артамонова Е. П. Формирование иноязычной коммуникативной компетентности у будущих учителей иностранного языка на основе социокультурного подхода : автореф. дис. на соиск. науч. степени канд. пед. наук : 13.00.08 / Е. П. Артамонова. – Магнитогорск, 2004. – 18 с.
2. Барышникова С. Н. Формирование коммуникативной компетенции в системе обучения иноязычной речевой деятельности студентов медицинских вузов : автореф. дис. на соиск. науч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.08 / С. Н. Барышникова. – Саратов, 2005. – 24 с.
3. Горошкіна О. М. Культура мовлення вчителя-словесника / О. М. Горошкіна, А. В. Нікітіна, Л. О. Попова, Л. В. Порохня, О. М. Рудіна. – Луганськ : СПД Резніков В. С., 2007. – 112 с.
4. Долгих М. В. Развитие коммуникативной компетенции студентов вузов : автореф. дис. на соиск. науч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.08 / М. В. Долгих. – Челябинск, 2007. – 22 с.
5. Емельянова З. В. Формирование интерактивной компетенции языковой личности при обучении иностранным языкам в неязыковом вузе: автореф. дис. на соиск. науч. степени канд. пед. наук : 13.00.08 / З. В. Емельянова. – Якутск, 2000. – 18 с.
6. Завіниченко Н. Б. Особливості розвитку комунікативної компетентності майбутнього практичного психолога системи освіти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : 19.00.07 / Н. Б. Завіниченко ; Інститут психології ім. Г. С. Костюка АПН України. – К., 2003. – 22 с.
7. Калініна Л. В. Формування соціокультурної компетенції учнів профільної школи з використанням інтерактивних методів навчання / Калініна Л. В., Калінін В. О. //

- Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. — 2010. — Вип. 54. — С. 201–203.
8. Ларина Т. А. Формирование интерактивной компетенции при обучении студентов нелингвистических вузов профессионально ориентированному иностранному языку : автореф. дис. на соиск. науч. степени канд. пед. наук : 13.00.08 / Т. А. Ларина. — Барнаул, 2007. — 22 с.
 9. Ніколаєва С. Ю. Методика навчання іноземних мов у середніх начальних закладах : [підручник] / С. Ю. Ніколаєва. — К. : Ленвіт, 1999. — 320 с.
 10. Пентюк М. Словник-довідник з української лінгводидактики : [навч. посіб.] / кол. авторів за ред М. Пентилюк. — К. : Ленвіт, 2003. — 149 с.
 11. Прудникова Н. Н. Педагогическая технология формирования иноязычной компетенции студентов неязыковых вузов: автореф. дис. на соиск. науч. степени канд. пед. наук : 13.00.01 / Н. Н. Прудникова. — Саратов, 2007. — 23 с.
 12. Сура Н. А. Іншомовна професійна компетентність : головні принципи та компоненти процесу навчання професійно орієнтованого спілкування / Н. А. Сура // Вісник Луганськ. держ. пед. ун-ту ім. Т. Г. Шевченка. — 2003. — № 4 (60). — С. 190–192.
 13. Якиманская И. С. Технология личностно ориентированного обучения в современной школе / И. С. Якиманская. — М., 2000. — 176 с.
 14. Hymes D. On communicative competence / D. Hymes // J. B. Pride and J. Holmes Sociolinguistics / Pride J. B. and Holmes J. — Harmondsworth, Middlesex : Penguin Education, 1972. — P. 269–293.
 15. Canale M. and Swain M. Theoretical bases of communicative approaches to second language teaching and testing / M. Canale, M. Swain. — Applied Linguistics. — 1980. — Vol.1. — No 1. — P. 1–47.

Маркова О. О.

Формування культури іншомовного професійного спілкування майбутніх фахівців машинобудівельної галузі

У статті проаналізоване поняття іншомовної комунікативної компетенції як одного із чинників сформованості культури професійного спілкування; розглянуті структурні компоненти іншомовної комунікативної компетенції, поміж яких виокремлено лінгвістичний, інформаційний, культурологічний, навчальний та організаційний компоненти; визначені особливості та педагогічні умови формування іншомовної комунікативної компетенції майбутніх фахівців машинобудівельної галузі. До педагогічних вимог відносять створення позитивної мотивації навчальної іншомовної діяльності; систематичне використання комплексу комунікативних завдань і мультимедійних засобів; зорієнтованість на цінності міжкультурного діалогу тощо.

Ключові слова: іншомовна комунікативна компетенція, культура іншомовного професійного спілкування, підготовка майбутніх фахівців машинобудівельної галузі, особливості формування іншомовної комунікативної компетенції, складові іншомовної комунікативної компетенції, педагогічні умови формування культури іншомовного професійного спілкування.

Маркова Е. А.

Формирование культуры иноязычного профессионального общения будущих специалистов машиностроительной отрасли

В статье проанализировано понятие иноязычной коммуникативной компетенции как одного из факторов сформированности культуры профессионального общения; рассмотрены структурные компоненты иноязычной коммуникативной компетенции, среди которых выделяют лингвистический, информационный, культурологический, учебный и организационный компоненты; определены особенности и педагогические условия формирования коммуникативной компетенции будущих специалистов машиностроительной отрасли. К педагогическим условиям отнесены создание

положительной мотивации учебной иноязычной деятельности; систематическое использование комплекса коммуникативных заданий и мультимедийных средств; ориентирование на ценности межкультурного диалога и т.д.

Ключевые слова: иноязычная коммуникативная компетенция, культура иноязычного профессионального общения, подготовка будущих специалистов машиностроительной отрасли, особенности формирования иноязычной коммуникативной компетенции, структурные компоненты иноязычной коммуникативной компетенции, педагогические условия формирования культуры иноязычного профессионального общения.

E. Markova

Formation of the Culture of Foreign Language Professional Communication of the Future Specialists of Machine Building Industry

This article deals with the analysis of the concept of foreign language communicative competence as a factor of formation of the culture of professional communication. The structural components of foreign language communicative competence was considered, among which there're linguistic, informational, cultural, educational and organizational components; the peculiarities and pedagogical conditions of formation of foreign language communicative competence of the future specialists of machine building industry. Pedagogical conditions include creation of positive motivation of foreign language learning activities; using of the complex of communicative tasks and multimedia language learning means systematically; orientation to the values of intercultural dialogue, etc.

Keywords: foreign language communicative competence, the culture of foreign language professional communication, training of the future specialists of machine building industry, the peculiarities of formation of foreign language communicative competence, the structural components of foreign language communicative competence, the pedagogical conditions of formation of the culture of foreign language professional communication.

Стаття надійшла до редакції 21.03.2014р